

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

THE STRATEGIC PRIORITIES OF FOREIGN POLICY IN UKRAINE BY THE WORLD MARKET OF AGRICULTURAL PRODUCTS

У статті розглянуто сучасний стан зовнішньої торгівлі України, зокрема її визначальні тенденції розвитку на даному етапі становлення і впровадження трансформаційних процесів. Проаналізовано перспективність розвитку агропродовольчого сектору економіки, як провідного чинника у формуванні нових експортних орієнтирів. Описано позитивні ефекти й результати, які може отримати Україна переважно від інтеграції в світову економіку. В якості альтернативи розглянуто питання доступу українських сільськогосподарських виробників на ринки Африки і Китаю. Також розглянуто інших стратегічних партнерів України на ринку сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: зовнішня торгівля, інтеграція, експортний потенціал, імпортний потенціал, агропродовольство, сільське господарство, стратегічні пріоритети.

В статье рассмотрено современное состояние внешней торговли Украины, в частности ее определяющие тенденции развития на данном этапе становления и внедрения трансформационных процессов. Проанализированы перспективы развития агропродовольственного сектора экономики как ведущего компонента в формировании новых экспортных ориентиров. Описаны положительные эффекты

и результаты, которых может достичь Украина непосредственно путем интеграции в мировую экономику. В качестве альтернативы рассмотрен вопрос доступа украинских сельскохозяйственных производителей на рынки Африки и Китая. Также рассмотрены и других стратегические партнеры Украины на рынке сельскохозяйственной продукции.

Ключевые слова: внешняя торговля, интеграция, экспортный потенциал, импортный потенциал, агропродовольствие, сельское хозяйство, стратегические приоритеты.

In the article considered the modern state of foreign trade of Ukraine, in particular its defining tendencies of development at this stage of development and implementation of transformation processes. Analyzed the prospects of development of agro-food sector as the leading factor in the formation of new export guidelines. Describe positive affects and results, which can get Ukraine economy from integrating in the world economy. As an alternative consideration the question to access Ukrainian agricultural producers on the market of Africa and China. Also reveals other possible strategic partners for Ukraine in the world market of agricultural products.

Key words: foreign trade, integration, export potential, import potential, agro food sector, agriculture, strategic priorities.

УДК 339.5:338.43:327(477)

Мельникова Д.В.

магістр

Запорізький національний університет

Дугієнко Н.О.

к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки, природних ресурсів і економічної теорії

Запорізький національний університет

Постановка проблеми. Сучасні трансформаційні процеси, які відбуваються в Україні в умовах обраного політико-економічного курсу, потребують значних структурних змін у багатьох галузях. В першу чергу трансформації та модернізації потребує політичний та економічний сектор країни. Провідна роль у галузевій структурі економіки України відведена сектору сільського господарства, через це агропромисловість може стати провідним стратегічним напрямком формування нової зовнішньоторгівельної, конкурентоспроможної політики держави у системі пріоритетних інтеграційних відносин. Саме тому це питання є досить проблемним і актуальним одночасно на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Враховуючи те, що Україна обрала новий курс розвитку країни в цілому, – вектор європейської інтеграції, то дані процеси перебувають у фазі активного вивчення багатьма вченими, аналітиками та економістами України.

Дослідженням питань і проблем інтеграційних процесів займалися такі іноземні вчені, як: Ж. Монне, М. Портер, Н. Кремер та ін. Проблемам інтеграції української економіки, зокрема і напрямів інтеграції аграрного сектора, присвячені роботи і українських науковців, зокрема,

І. Кириленка, Б. Пасхавера, Р. Глібова, Ю. Білик, Д. Лук'яненко, В. Власова та ін. [1;2].

Постановка завдання. Мета даної статті полягає у безпосередньому дослідженні структури зовнішньої торгівлі України та національного ринку агропродукції з метою виявлення існуючих проблем та пошуку шляхів їх вирішення або вдосконалення, саме для того, щоб зробити даний сектор промисловості України стратегічно-перспективним як на національному, так і на світовому ринку сільськогосподарської продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зовнішня торгівля України представляє собою діяльність суб'єктів господарської діяльності України та інших держав, яка має місце як на території України, так і за її межами і яка зводиться до посередництва між виробниками та споживачами щодо здійснення угод купівлі-продажу товарів або послуг [3]. Зовнішня торгівля України поділяється на експортну (вивізну) – рух товарів (послуг) від українського виробника до іноземних споживачів, та імпорتنу (ввізну) – рух товарів (послуг) від іноземного виробника до українських споживачів.

Особливості розвитку зовнішньої торгівлі України на сучасному етапі розглядаються досить широко. Проте, важливість і багатоаспектність виникаючих у цій сфері питань вимагає подаль-

ших досліджень, поглиблення аналізу якісних і кількісних параметрів, структурних особливостей і географічних векторів розвитку торгових зв'язків. Зовнішня торгівля України, як і раніше, перевершує інші форми зовнішньоекономічних зв'язків [3].

Експортна діяльність країни представлена такими галузями, як металургія, сільське господарство, машинобудівна та хімічна промисловості, які

в свою чергу забезпечують понад 80% українського експорту [4]. Особливістю експортоорієнтованих галузей України є їх високий рівень залежності від кон'юнктурних коливань на світових ринках.

Стосовно імпоротної діяльності країни можна зазначити, що основними видами українського товарного імпорту традиційно є паливно-енергетичні ресурси, продукти нафтопереробки, сиро-

Таблиця 1

Товарна структура зовнішньої торгівлі України у січні-травні 2016 р. [6].

Назва товарів	Експорт			Імпорт		
	тис. дол. США	у % до січня-травня 2015	у % до січня-травня 2014	тис. дол. США	у % до січня-травня 2015	у % до січня-травня 2014
Усього	13693732,7	88,5	70,7	14387694,0	93,8	68,9
у тому числі						
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	257569,8	86,4	81,2	267112,8	127,3	48,6
II. Продукти рослинного походження	2934160,4	101,7	91,3	697895,2	110,5	56,3
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	1597632,6	121,1	86,3	93591,1	146,1	60,5
IV. Готові харчові продукти	867603,3	87,7	79,7	645903,4	101,0	61,7
V. Мінеральні продукти	1004606,5	76,5	50,8	2663596,6	48,4	72,6
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	605972,8	62,5	69,8	2387276,2	116,3	73,8
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	150655,6	95,4	70,4	1099797,4	113,4	72,7
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	50773,4	106,0	73,2	83599,1	134,1	75,2
IX. Деревина і вироби з деревини	472571,3	107,7	87,7	69842,9	130,5	50,3
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	210004,3	83,3	62,6	362335,1	107,5	68,1
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	263292,0	107,6	80,7	579417,9	109,2	75,1
XII. Взуття, головні убори, парасольки	68820,1	106,1	74,4	102048,1	88,2	57,6
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	105596,5	81,5	69,2	206985,4	115,2	63,6
XIV. Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	16369,5	73,9	50,9	21353,5	59,8	24,2
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	3124852,8	73,8	62,2	834730,1	113,3	60,2
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	1401275,2	89,9	69,7	2766917,5	127,4	72,0
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	210724,8	85,6	46,2	1062657,3	179,7	66,0
XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	54411,4	95,0	68,4	190349,7	109,7	69,1
XX. Різні промислові товари	198800,9	97,4	71,2	208597,0	96,5	56,7
XXI. Товари, придбані в портах	780,8	74,2	41,3	29550,0	82,7	74,0

вина та продукція хімічної та нафтопереробної промисловості, вироби чорної та кольорової металургії, машинобудування, електроніка.

Структура зовнішньої торгівлі України, як і будь якої іншої країни має свою специфіку. Товарну і географічну (взято 30 найбільших країн-партнерів) структуру зовнішньої торгівлі України зобразимо у таблицях 1 і 2 відповідно [5; 6].

Наведена в таблицях інформація свідчить, що протягом останніх років зовнішньоторговельна політика України зазнала певних змін. У цілому збереглася позитивна тенденція росту. Особливо це стосується АПК, оскільки експортні показники його складових є найвагомішими в усій структурі зовнішньої торгівлі. За певними категоріями показники експорту зросли понад 30% (наприклад жири та олії рослинного або тваринного походження). Понад 10% збільшились показники експорту продуктів рослинного походження, і при-

близно до тієї ж відсоткової категорії можна віднести експорт готових харчових продуктів. Стосовно географічної структури зовнішньої торгівлі позитивне сальдо від зовнішньоторгівельних операцій характеризується співпрацею з такими країнами як Єгипет, Ізраїль, Індія, Ірак, Іран, Італія, Іспанія та декількома іншими. Приємно, що такі тенденції відображають переорієнтацію і трансформацію економіки України на сучасному етапі її становлення, а особливо відображають вектор обраного курсу розвитку, пошук нових торгових партнерів за межами пострадянського простору.

Набуття Україною у травні 2008 р. членства в СОТ зробило Україну рівноправним партнером на світових товарних ринках. У результаті було скасовані окремі обмеження та лібералізовані умови доступу на зовнішні ринки для цілого ряду українських товарів металургійної, хімічної, машинобудівної галузей та сільського господарства.

Таблиця 2

Географічна структура зовнішньої торгівлі України у січні-травні 2016 р. [6].

Країна	Експорт		Імпорт		Сальдо
	тис. дол. США	у % до січня-травня 2015	тис. дол. США	у % до січня-травня 2015	
Усього	13693732,7	88,5	14387694,0	93,8	-693961,3
у тому числі					
Австрія	132233,7	90,6	212240,9	184,4	-80007,3
Білорусь	295322,0	91,0	1008886,2	108,4	-713564,2
Болгарія	165815,3	108,2	59279,3	61,8	106536,0
Велика Британія	145135,4	93,8	283276,9	93,6	-138141,6
Грузія	132096,8	81,9	19673,3	83,6	112423,4
Єгипет	968407,4	102,5	27601,6	70,4	940805,8
Ізраїль	190062,5	78,3	94676,3	130,4	95386,2
Індія	624135,7	101,0	191823,5	97,3	432312,2
Ірак	175584,4	84,4	-	-	175584,4
Іран, Ісламська Республіка	205973,0	65,8	12998,4	94,7	192974,6
Іспанія	474035,4	119,6	201492,9	108,6	272542,5
Італія	731026,2	89,6	499233,1	141,4	231793,1
Йорданія	56735,8	126,9	1906,3	189,3	54829,5
Казахстан	158804,4	53,8	99663,2	73,4	59141,2
Китай	970123,3	85,1	1671721,0	108,5	-701597,7
Ліван	129365,2	96,7	607,7	126,6	128757,5
Молдова, Республіка	175254,7	94,6	17796,6	127,8	157458,0
Нідерланди	427366,5	105,5	204029,4	127,0	223337,1
Німеччина	578678,1	106,0	1588682,1	95,2	-1010004,0
Польща	821536,4	105,3	956442,7	110,1	-134906,3
Російська Федерація	1198768,6	63,8	1731604,8	55,8	-532836,2
Румунія	288790,1	133,3	155199,1	102,3	133591,0
Саудівська Аравія	127982,8	51,1	61373,6	110,5	66609,2
Словаччина	177388,4	86,4	166115,9	135,8	11272,6
США	126732,8	60,3	728025,0	120,9	-601292,2
Таїланд	151476,7	365,1	61066,0	154,2	90410,7
Туреччина	835544,3	72,1	440401,6	139,6	395142,7
Угорщина	448414,3	128,2	352434,7	44,2	95979,6
Франція	154833,8	118,2	600509,5	147,2	-445675,7
Чехія	218837,6	96,9	225228,8	128,1	-6391,2

Проаналізувавши товарну структуру зовнішньої торгівлі, можна зазначити, що провідна роль відведена продукції агропромислового комплексу (АПК), про що відповідно свідчать вагомі (наразі найбільші) експортні показники складових даної галузі. Це дає всі підстави для подальшого розвитку даного сектору, як основного конкурентоспроможного і пріоритетного в системі формування нової політики держави на міжнародному ринку.

Наразі галузь сільського господарства залишається визначальною в розробці нових експортних орієнтирів. З 1 січня 2016 року почала діяти Зона вільної торгівлі з Європейським Союзом (ЄС). Вже зараз ведуться перемовини про лібералізацію торгівлі з провідними країнами ЄС. Для розбудови успішної експортної стратегії потрібно врахувати шість важливих орієнтирів для АПК, зокрема:

1. АПК – галузь експортно орієнтована. Україна підтвердила та підтверджує свій статус надійного постачальника сільськогосподарської продукції на світові ринки. Наша країна успішно експортує агропродукцію до майже 190 країн світу. За підрахунками 2015 року в загальному товарообігу на сільське господарство припадає четверта частина. Здебільшого, – це сировина. Українські виробники – знані експортери зернових культур (на експорт зерна та оброблених зернових культур припадає 41,1%, олії – 21,7%, насіння олійних культур – 9,7%). Розвиток експорту є ключовим завданням на сьогодні. До того ж, важливим залишається питання збільшення поставок продукції переробки. Сьогодні частка експорту готових продуктів харчування складає 6,4%, а рік тому – 5,8%. Як приклад, експорт продуктів переробки до ЄС 2015 року. Найпоказовішими є приклади зростання експорту м'яса птиці – утричі (до 27,3 млн. дол. США.); томатної пасти – у 9,5 разів (до 6,9 млн. дол. США); обробленого зерна зернових культур (луцене, плющене, у вигляді пластівців) – майже удвічі (до \$5,6 млн.) [7; 8].

2. Близько половини всього національного експорту, за підсумками 2015 року, вирушило до Азії (47%). Потенційно, – це найбільший ринок споживання агропродукції у світі, який кількісно буде тільки зростати. У 2015 році Україна стала головним постачальником кукурудзи до Китаю, забезпечивши за перше півріччя 90% всього імпорту цієї культури на ринок КНР. 2015 рік став знаковим для українських виробників молочної галузі. Виробники дочекались «відкриття» ринку ЄС (10 підприємств), і ще 18 компаній отримали дозвіл на експорт національної молочної продукції до КНР. Зараз на черзі – дозвіл на експорт соняшникового шроту. Україна працює в напрямку відкриття ринку для українських ягід, м'яса птиці, інших продуктів.

3. Аналітики пропонують українським виробникам звернути увагу на перспективний регіон – країни MENA («Middle East and North Africa»). Це регіон, який тягнеться від Марокко до Ірану. Ці

країни ще називають «Великим Близьким Сходом». Серед цих країн варто виокремити Єгипет. По-перше, ця країна є лідером з імпорту української продукції на свій ринок і надійним партнером України в аграрній сфері. По-друге, минулого року відкриття нового русла Суецького каналу вже встигли назвати вікном в Африку. Запуск каналу має активізувати співпрацю між Україною та Єгиптом і збільшити кількість транзитних кораблів. Не варто забувати і про Ізраїль, з яким в активній стадії відбувається підготовка до зони вільної торгівлі.

4. Закриття ринку Росії для українських виробників – це, перш за все, доступ до одного з найбільших ринків світу. Зовнішньоторговельний обіг Європейського Союзу 2014 року склав 5 трлн. дол., тоді як показник ринку РФ становив трохи більше 780 млрд. дол. Україна успішно диверсифікувала експортні потоки, встигла переорієнтувати ринки збуту та відкрила нові. Торгівельна війна з колишнім найбільшим бізнес-партнером змусила національних товаровиробників значно підвищити безпечність та якість продукції. Низькі стандарти та вимоги якості продуктів харчування в Росії були причиною того, що національні експортери не мали стимулів для модернізації та розвитку. Тоді як європейський сертифікат якості – це так званий пропусковий квиток на ринки всього світу.

5. Зона вільної торгівлі з ЄС – це потенціал не тільки для сировинних виробників, а й для виробників «нішових» продуктів. Продуктів, на які немає квот, але продукція відповідає всім вимогам якості. Зокрема, йдеться про низькокалорійні продукти, вегетаріанські, продукцію для дієтичного харчування [9].

6. Україна, як країна аграрна, проводить максимально диверсифіковану експортну політику. Наша країна виступає потужним і серйозним гравцем у цьому контексті. З метою сприяння розвитку експорту та розширення ринків збуту сільськогосподарської продукції міністерство бере участь в опрацюванні питання щодо підготовки до укладання угод про вільну торгівлю з Туреччиною, Сербією, В'єтнамом та Ізраїлем [10].

Безперечно, агросектор є одним з найперспективніших секторів економіки України, і може стати серйозною базою для подальшого розвитку економіки в цілому. Стратегічною задачею України є вдала зовнішньоторговельна стратегія розвитку, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції та інвестиційної привабливості АПК економіки України.

Висновки з проведеного дослідження. Структура АПК України дозволяє говорити про перспективність розвитку всіх галузей агроринку і визначення їх, як провідних і домінуючих в структурі зовнішньої торгівлі. Безперечно, в самому процесі розробки зовнішньої конкурентоспроможної стратегії мають буди задіяні всі компоненти

АПК. Чітка державна політика в галузі допоможе «вистояти» сільськогосподарському комплексу країни і в майбутньому зміцнити свої конкурентоспроможні позиції.

Зараз Україна здійснює переорієнтацію своїх торговельних зв'язків з головними торговельними партнерами. Країни СНД поступово стають другорядними партнерами, а європейський ринок стає головним ринком продуктів експорту для України.

З метою закріплення позитивних тенденцій розвитку АПК України, зокрема всіх його галузей, необхідно насамперед вдосконалити нормативно-правову базу розвитку галузі, в тому числі прийняти комплекс нових програм розвитку аграрного сектора України, сприяти залученню інвестицій, а також переглянути державну аграрну політику з розвитку сільських територій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Глібов Р.В. Позитивні та негативні наслідки вступу України в СОТ в контексті формування ринку продовольчої продукції // [Електронний ресурс]. – Режим доступу джерела: <http://eztuir.ztu.edu.ua/4615/1/85.pdf>.
2. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: [монографія]: У 2 т. – Т.1 / За заг. ред. Д.Г. Лук'яненка, А.М. Поручника. – К.: КНЕУ, 2006. – 816 с.
3. Дрозд О. Проблеми та перспективи для економіки України після вступу в зону вільної торгівлі // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stelmaschuk.info/archiveinternet-conference/65-conferencia-17-10-2013/887-887.html>.
4. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
5. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/>
6. Офіційний сайт Державного комітету статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Офіційний сайт європейської підтримки експорту: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.exporthelp.europa.eu/thdapp/index.htm>
8. Офіційний сайт Міністерства державної підтримки українського експорту: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrexport.gov.ua/>
9. Молчанова Е.Ю. Інтеграція України у регіональні економічні простори: проблема цивілізаційного вибору // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ivinas.gov.ua/sites/default/files/202..pdf>.
10. Мерза Н.З. Режим вільної торгівлі з Європейським союзом як інструмент підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tib.znaimo.com.ua/docs/25500/index-10148-1.html>.

REFERENCES:

1. Hlibov R.V. Pozytyvni ta nehatyvni naslidky vstupu Ukrainy v SOT v konteksti formuvannia rynku prodovolchoi produktsii // [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu dzherela : <http://eztuir.ztu.edu.ua/4615/1/85.pdf>.
2. Upravlinnia mizhnarodnoiu konkurentospromozhnistiu v umovakh hlobalizatsii ekonomichnoho rozvytku: [monohrafiia]: U 2 t. – T. 1 / Za zah. red. D.H. Lukianenka, A.M. Poruchnyka. – K.: KNEU, 2006. – 816 s.
3. Drozd O. Problemy ta perspektyvy dlia ekonomiky Ukrainy pislia vstupu v zonu vilnoi torhivli // [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.stelmaschuk.info/archiveinternet-conference/65-conferencia-17-10-2013/887-887.html>.
4. Ofitsiyni sait Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
5. Yedynyi veb-portal orhaniv vykonavchoi vlady Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.kmu.gov.ua/>
6. Ofitsiyni sait Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Ofitsiyni sait yevropeiskoi pidtrymky eksportu [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.exporthelp.europa.eu/thdapp/index.htm>
8. Ofitsiyni sait Ministerstva derzhavnoi pidtrymky ukrainskoho eksportu [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.ukrexport.gov.ua/>
9. Molchanova E.Yu. Intehratsiia Ukrainy u rehionalni ekonomichni prostory: problema tsyvilizatsiinoho vyboru // [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://ivinas.gov.ua/sites/default/files/202..pdf>.
10. Merza N.Z. Rezhym vilnoi torhivli z Yevropeiskym soюзom yak instrument pidvyshchenni konkurentospromozhnosti vitchyznianskykh tovariv // [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://tib.znaimo.com.ua/docs/25500/index-10148-1.html>